

การศึกษาวัฒนธรรมการให้ในสังคมไทย

A STUDY OF GIVING CULTURE IN THAI SOCIETY

พระครูปริยัติปัญญารัตน์ (โสภณ ธนปญโญ)¹Prakhrupariyatpanyarat (Sophan Dhanappaño)¹¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author e-mail: sophan.d@outlook.com

Received: 2 August 2019; Revised: 19 September 2019; Accepted: 25 November 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการให้ในพระพุทธศาสนา และ 2) ศึกษาวัฒนธรรมการให้ในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ด้วยการศึกษาคณะไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า คนไทยมีแนวคิดรูปแบบการให้ ชอบการเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ช่วยเหลือกันและการให้กัน ทานในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) อามิสทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ และทรัพย์สินเงินทองภายนอก (2) ธรรมทาน หมายถึง การให้ในส่วนของจิตใจ เช่น การให้ธรรมะ การให้ความถูกต้องดีงามแนะนำในสิ่งที่ประโยชน์ และ (3) อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษโกรธตอบ นี่เป็นรูปแบบของการให้ทานในสังคมไทยปัจจุบันนี้

วัฒนธรรมการให้ในสังคมไทยในปัจจุบัน คนยังไม่เข้าใจเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนา ส่วนมากมักเข้าใจว่า การให้ทานคือการถวายทานแก่พระสงฆ์และชอบถวายทานเจาะจงบุคคลเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา การให้ทานที่ควรยกย่องคือให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น เพราะทานเป็นธรรมขั้นแรกที่ต้องบำเพ็ญ เหมือนอย่างพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ปรารถนาพระสัมพันธัญญ์ ก็ต้องบำเพ็ญทานบารมีเป็นข้อแรกก่อน ให้คำสอนเรื่องทานซึมซาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชาวไทยที่มักทำบุญเป็นประจำ และเป็นการกำจัดกิเลสภายในจิตใจให้หมดสิ้นไปอีกด้วย การให้ทานแสดงถึงการมีจิตเมตตา

คำสำคัญ:

วัฒนธรรม,
การให้,
สังคมไทย

ABSTRACT

The objectives of this research article were to: 1) study giving in Buddhism and 2) study the giving culture in Thai society. This research was conducted based on Documentary Research Methodology, acquiring data from the Pali Canon, academic paper, related documents and concluded with descriptive analysis.

The result of research found that: Thai people had a model of giving and generosity with kind mind. The giving in Buddhism was divided into three types: (1) Amissadana referring to giving things and property, (2) Dhammadana referring to giving mental objects such as Dhamma giving: to giving truth, goodness and benefits, and (3) Abhayadana referring to refraining from harm, and living without revenge, injury, kindness towards human beings and animals, and forgiveness. This was a model of giving in the recent Thai societies.

The giving culture in the recent Thai societies was that people did not understand giving in Buddhism. Generally, those people knew that giving was to give Sangha things and they liked to give a special monk things. This was different from the Buddhist doctrines. The best giving was to give Sangha things. Dhamma giving was the first step for practice as Bodhisattas who wanted to attain the enlightenment had to practice the perfection of giving. Buddhists in Thai societies who studied giving in Tipitaka could understand a right way of giving in Buddhism. The Buddhist teachings came to those Thai Buddhists' minds. Such Thai people's habit was that they actually made giving and removed defilement: parsimony and greed in mind. The giving alms shows compassion.

Keywords:

*Culture,
Giving,
Thai Society*

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ชอบการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มด้วยเหตุผล เพื่อความปลอดภัยจากการถูกเบียดเบียนโดยภัยอันตรายต่างๆ (อำไพ หมิ่นสิทธิ์, 2553, น. 31) หากมองในแง่นี้ดูเหมือนการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนของสังคมมนุษย์จะมีผลแต่ในด้านบวกโดยส่วนเดียว แต่ในความเป็นจริง การอยู่ร่วมกันของมนุษย์มีรายละเอียดมากกว่านั้น มนุษย์มีแรงขับเคลื่อนภายในจิตใจที่แสดงออกมาเป็นความอยากได้ความไม่พอใจ และความลุ่มหลงเมื่อมีสิ่งเร้า และสิ่งนี้ก็พร้อมที่จะก่อให้เกิดการเบียดเบียนกันขึ้นซึ่งกลายเป็นปัญหาที่สร้างความอ่อนแอภายในกลุ่มของสังคมมนุษย์นั่นเอง ด้วยเหตุนี้สังคมมนุษย์จึงเรียกร้องกฎระเบียบ (ศีล) เพื่อช่วยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมที่จะไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่การไม่เบียดเบียนกันอย่างเดียวยังไม่อำนวยการอยู่ร่วมกันได้เต็มที่ เพราะในสังคมมนุษย์ การเบียดเบียนกันไม่ใช่ปัญหาเดียวที่ต้องแก้ไข การมุ่งที่จะเอาตัวรอดเฉพาะตัวโดยไม่ใส่ใจกับความทุกข์ของคนอื่น ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมก็เป็นปัญหาเช่นเดียวกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2555, น. 62)

ดังนั้น สังคมมนุษย์จึงเรียกร้องการพึ่งพาอาศัยกันและกันก่อให้เกิดการช่วยเหลือแบ่งปันด้วยเห็นว่าการให้เป็นสิ่งที่ควรกระทำ การที่มนุษย์มีการช่วยเหลือกันนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้มนุษย์จะมีธรรมชาติภายในจิตใจที่เป็นด้านลบ แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็มีธรรมชาติด้านบวกเป็นคุณสมบัติภายในจิตใจด้วย และด้วยคุณสมบัติดังกล่าวทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเมตตา สงสาร และช่วยเหลือ เมื่อเห็นคนอื่นได้รับความเดือดร้อนหรือแม้ในภาวะปกติมนุษย์ก็ยังมีจิตสำนึกในทางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน การให้ความช่วยเหลือ และการแบ่งปันน้ำใจไมตรีต่อกันนี้ได้ช่วยให้สังคมมนุษย์อยู่กันอย่างมีความเข้มแข็งมากขึ้น ในแง่ดังกล่าวนี้วัฒนธรรมการให้ การช่วยเหลือและการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันในสังคมมนุษย์จึงไม่ได้เกิดจากอิทธิพลคำสอนของศาสนาใดศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ทุกศาสนามีหลักคำสอนว่าด้วยการเสียสละแบ่งปัน ดังนั้นการที่เกิดจากธรรมชาติด้านบวกภายในจิตใจมนุษย์จึงไม่ได้เน้นคุณค่าทางด้านจิตใจเหมือนกับการให้ที่เกิดจากอิทธิพลของศาสนา คือ ศาสนาทุกศาสนาสอนให้เชื่อว่าการให้เป็นการทำความดีและมีผลเป็นความสุขใจแก่ผู้ให้ทั้งโลกนี้และโลกหน้า (พิน ดอกบัว, 2539, น. 4-8)

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาแม้จะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นแต่ความมีน้ำใจ ไมตรี ช่วยเหลือ แบ่งปันก็เป็นลักษณะร่วมของคนในสังคม ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมการให้ตามคำสอนพุทธศาสนาในอดีตจนถึงสังคมไทยปัจจุบัน เมื่อสังคมได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความทุกข์ของคนในสังคมที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ความยากจน หรือความเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายจากสื่อต่างๆ ภาพที่จะเห็นตามมาก็คือ คนในสังคมทุกเชื้อชาติศาสนา ขวนขวายที่จะให้ความช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ (ประเวศ วะสี, 2529, น. 4).

ประเด็นที่น่าจะศึกษาอย่างยิ่งก็คือการศึกษาถึงการให้เชิงพุทธแตกต่างจากการให้ในวัฒนธรรมศาสนาอื่น ๆ อย่างไรอีกประการหนึ่ง ในสภาพสังคมปัจจุบัน ปัญหาเศรษฐกิจทำให้คนในสังคมต่างได้รับผลกระทบสภาพที่ทุกคนต่างดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด มุ่งประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง คนที่ฉลาดประกอบการในเชิงธุรกิจย่อมสามารถที่จะเอาตัวรอดได้ แต่คนที่มีความสามารถน้อยกว่าคงไม่อาจคาดหวังจะได้รับการช่วยเหลือเพราะในสภาพการณ์เช่นนี้ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันจะเกิดขึ้นได้น้อยมาก จิตสำนึกแห่งความเอื้อเฟื้อแบ่งปันด้วยความรักในเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมคงเกิดขึ้นได้ยาก ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรมการให้เชิงพุทธเพื่อการเข้ามามีบทบาทในการค้าจุนสังคม จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวรรณกรรมการให้ในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาวรรณกรรมการให้ในสังคมไทย

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบศึกษาเชิงวิเคราะห์ (Critical Study Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากเอกสาร (Primary source) เช่น พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการจะศึกษา
- ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากเอกสารและรายงานการวิจัย (Secondary Source) เช่น ข้อเขียนที่เป็นผลงานทางวิชาการของท่านผู้รู้ในทางพระพุทธศาสนา

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากแหล่งทั้งสองข้างต้นมาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ประกอบกับพรรณนาแนวความคิดเห็นของผู้วิจัย แล้วสรุปผลของการศึกษาวิจัย และนำเสนอข้อมูลที่ได้มาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. วัฒนธรรมการให้ในพระพุทธศาสนา

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งอันแสดงถึงลักษณะของความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน และวิถีชีวิตของประชาชน รวมถึงภาษา ศิลปะ วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สังคมยอมรับ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนทั้งแนวคิดและอุดมคติ มีลักษณะผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมต่างๆ ที่หลากหลาย แต่ลักษณะการผสมกลมกลืนของหลายวัฒนธรรมรวมกัน แต่ก็มีความคิดแบบชาตินิยมหรืออุดมคตินิยมแฝงอยู่ โดยมีเนื้อหาทางวัฒนธรรมใน 4 องค์ประกอบ คือ คติธรรม เนติธรรม วัตถุธรรม และสหธรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม และวัฒนธรรมนั้น จะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม

คนไทยมีแนวคิดรูปแบบการให้ที่มีจิตใจ ของการเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ช่วยเหลือกันและกันเป็นลักษณะอยู่แล้ว ผู้ให้ทานต้องขึ้นอยู่เจตนาทั้ง 3 ประการ คือ ก่อนให้ กำลังให้ หลังจากให้ไปแล้ว รูปแบบในการให้หลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่ เขตสมบัติ คือ บุญเขตถึงพร้อม ไทยธรรมสมบัติ คือ ไทยธรรมถึงพร้อม และจิตตสมบัติ คือ เจตนาถึงพร้อม การทำอย่างนี้ถือได้ว่ามีเจตนาทั้ง 3 กาล ได้บุญเต็มที่ได้และที่ว่าได้บุญเต็มที่ ก็เพราะตัวเจ้าของทานนั้นมีการชำระจิตอยู่ตลอดเวลา ถือว่าผู้ให้ทานเป็นทานปติ คือ ผู้เป็นนายแห่งทาน ไม่ใช่เป็นทาสแห่งทาน สหายแห่งทาน แต่ให้ด้วยความเคารพต่อไทยทานด้วยเคารพต่อปฏิคาหกด้วย ประดุจให้แก่ผู้เป็นที่เคารพนับถือและบูชาฉะนั้น ถือได้ว่ามีผลต่อการให้ทาน นี่เป็นรูปแบบของการให้ทานในสังคมไทยปัจจุบันนี้

การให้ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัส ว่าด้วยทานที่มีผลมาก ให้แล้วเกิดประโยชน์แก่ผู้รับเกิดความสุขสราญกายสราญใจ ทานที่ทำแล้วได้บุญ ต้องพร้อมด้วยองค์ 3 คือ

1) วัตถุบริสุทธิ์ ของที่จะให้ทานต้องเป็นของที่ตนได้มาโดยสุจริตชอบธรรม ไม่ได้คดโกงหรือจงทำกุศลที่ไม่เปื้อนเปียนใครมา

2) เจตนาบริสุทธิ์ คือ มีเจตนาเพื่อกำจัดความตระหนี่ของตนทำเพื่อเอาบุญ ไม่ใช่เอาหน้า เอาชื่อเสียง เอาความเด่นความดัง ความรัก จะต้องมียเจตนาบริสุทธิ์ผุดผ่องทั้ง 3 ขณะ คือ ก่อนให้ก็มีใจเลื่อมใสศรัทธาเป็นทุนเดิม เต็มใจที่จะทำบุญนั้น ขณะให้ก็ตั้งใจให้ ให้ด้วยใจเบิกบาน และหลังจากให้ก็มีใจแช่มชื่น ไม่นึกเสียดยสิ่งที่ให้ไปแล้ว

3) บุคคลบริสุทธิ์ คือ เลือกให้แก่ผู้รับที่เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ มีความสงบเรียบร้อย ตั้งใจประพฤติธรรม ได้แก่ พระสงฆ์ผู้เป็นเนืองนิตย์อันยอดเยี่ยมของโลกทานที่ถวายแด่พระสงฆ์มีผลมาก ก็เพราะพุทธบริษัทได้ช่วยกันให้ทั้งอามิสและธรรมะ

พระพุทธศาสนาเห็นว่า “การให้” เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะรองรับการทำความดีอื่นๆ ที่จะตามมา ดังเช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งยังสร้างบารมี กว่าพระองค์จะประสบความสำเร็จขั้นสูงสุดในชีวิตได้อย่างนี้ พระองค์ก็อาศัยการให้ทานเป็นจุดเริ่มต้นของการสั่งสมความดี และทานที่สั่งสมดีแล้วย่อมอำนวยผลอย่างไม่มีประมาณเหมือนกัน รูปแบบของการให้หลักอยู่ 3 ประการ เรียกว่า ทานสมบัติ ได้แก่ ความถึงพร้อมหรือความพร้อมพร้อมสมบูรณ์ ซึ่งทำให้ทานที่ได้บริจาคแล้วเป็นทานอันยอดเยี่ยม มีผลมาก คือ

1) เขตสมบัติ หมายถึง บุญเขตถึงพร้อม คือ ปฏิภาณ หรือผู้รับทานเป็นผู้ประพาสดี ปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม (บุคคล)

2) ไทยธรรมสมบัติ ไทยธรรมถึงพร้อม คือ สิ่งที่เป็นของบริสุทธ์ได้มาโดยชอบธรรม และเหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ (วัตถุ)

3) จิตตสมบัติ เจตนาถึงพร้อม คือ ให้ความตั้งใจ คิดจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับแท้จริง มีเจตนาบริสุทธ์ทั้ง 3 กาล (ก่อนให้ใจยินดี ขณะให้จิตผ่องใส ให้แล้วเบิกบานใจ) ลักษณะของการให้ จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในหลักของการให้ทาน และสิ่งที่ควรให้ทานตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็มีทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ (รูปธรรม) และสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ (นามธรรม) องค์ประกอบแห่งไทยธรรมไม่ขึ้นอยู่กับวัตถุที่ให้ว่า จะมาก, น้อย, ประณีตหรือเศร้าหมอง แต่ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ให้ว่าเป็นเช่นไร เจตนาบริสุทธ์หรือไม่ เพราะบุคคลแม้จะให้ทานด้วยวัตถุมากมาย และมีราคาแพงแค่ไหนก็ตาม ทานนั้นไม่จัดว่าให้ผลมากกว่าทานที่ผู้ให้มิจัดประกอบด้วยเมตตา

2. วัฒนธรรมการให้ในสังคมไทย

การให้ อามิสทาน ธรรมทาน อภัยทาน ตามที่ปรากฏในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มักจะให้ความสำคัญอยู่ในมิติของ “การให้วัตถุ” การสงเคราะห์ การอนุเคราะห์หั้นนั้นเมื่อกล่าวถึง “การให้” สังคมไทยจะเข้าใจหรือรับรู้ว่ามีถึง การให้วัตถุสิ่งของ หรือของบริจาคนั้นแก่คนอื่น ๆ เช่น ถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์ และให้ทานแก่คนตกทุกข์ได้ยาก เช่น ให้ทานแก่ขอทาน คนชราหรือทุพพลภาพ แต่ทานหรือการให้ ที่จัดได้ว่าเป็นทานอันยิ่งใหญ่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งสังคมไทยมักจะละเลย หรือไม่ค่อยให้ความสำคัญสักเท่าใดนัก คือ “อภัยทาน”

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึง อภัยทาน นี้ว่าเป็นการให้ “มหาทาน” หรือทานที่ยิ่งใหญ่และผลที่ได้รับเป็นห้วงบุญห้วงกุศล นำสุขมาให้ ให้อารมณ์อันเลิศมีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสรวรรค์ยอมเป็นไปเพื่อสิ่งที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขจะเกิดขึ้นในสังคมไทยได้เพราะการให้ทานในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) อามิสทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ และทรัพย์สินเงินทองภายนอกทั้งสิ่งที่เป็นที่รักมาก เช่น อวัยวะเลือด ดวงตาเป็นต้นเป็นทาน

2) ธรรมทาน หมายถึง การให้ในส่วนของจิตใจ เช่น การให้ธรรมะ การให้ความถูกต้องดีงามแนะนำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ (สัพพทาน ธรรมทาน ฌานทาน) การให้ธรรมะชนะการให้ทั้งปวง

3) อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษโกรธตอบ การให้อภัยทาน ตามทัศนะเชิงพุทธในสังคมไทย ของพระพุทธศาสนา (และการดำรงอยู่ของพุทธศาสนาเองก็ตาม) จะมีความหมายต่อชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อมีกระบวนการที่จะนำไปสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติได้อย่างตรงตามสาระและเจตนารมณ์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคม อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เป็นจริง และส่งผลเป็นความดับทุกข์ในชีวิตปัจเจกและทุกข์ร่วมทางสังคมได้จริงตามสมควรแก่การปฏิบัติ

จากความหมายของทานตามที่กล่าวมาแล้วนั้นบ่งชี้อยู่ในตัวเองว่า ทานทำหน้าที่ในเวลาเดียวกันได้แก่ 1) สงเคราะห์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แจกจ่ายสิ่งของให้แก่ผู้อื่นบ้าง (อามิสทาน) 2) ประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยเจตนาอันงดงามเป็นแบบอย่างที่ดีบ้าง (ธรรมทาน) และ 3) การให้ความปลอดภัย ให้ความไม่มียกแค้น และผู้อื่น ไม่ถือโทษโกรธเคืองในการล่วงละเมิดของผู้อื่น (อภัยทาน) การให้อภัยเป็นการให้ที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลยเป็นการให้ที่ง่าย แต่คนเราทำได้ยากเพราะมีกิเลสอยู่ในใจ ต้องอาศัยการฟังธรรม จึงจะเห็นคุณประโยชน์ของการให้อภัยแล้วให้อภัยได้ง่าย สังคมไทยเป็นวัฒนธรรมอันดีงามก็จะเกิดสันติสุขยิ่งขึ้น เพราะการให้ทาน

วัฒนธรรมการให้ในสังคมไทยเชิงในปัจจุบัน ยังไม่เข้าใจเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนา ส่วนมากมักเข้าใจว่า การให้ทานคือการถวายทานแก่พระสงฆ์และชอบถวายทานเจาะจงบุคคลเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาการให้ทานที่ควรยกย่องคือให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น เพราะทานเป็นธรรมขั้นแรกที่ควรบำเพ็ญ เหมือนอย่างพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ปรารถนาพระสัพพัญญู ก็ต้องบำเพ็ญทานบารมีเป็นข้อแรกก่อน ชาวพุทธในสังคมไทยเมื่อได้ศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกแล้วจะทำให้มีความเข้าใจถูกต้องในการให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้คำสอนเรื่องทานซึมซาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชาวไทย เห็นได้จากนิสัยของคนไทย คือ มักทำบุญสุนทานเป็นประจำ และเป็นการกำจัดกิเลสคือความตระหนี่และความโลภภายในจิตใจให้หมดสิ้นไปอีกด้วย

อภิปรายผล

วัฒนธรรมการให้ในพระพุทธศาสนา พบว่า คนไทยมีแนวคิดรูปแบบการให้ที่มีจิตใจชอบการเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ช่วยเหลือกันและกันเป็นลักษณะอยู่แล้ว การให้ทานในพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) อามิสทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ และทรัพย์สินเงินทองภายนอก (2) ธรรมทาน หมายถึง การให้ในส่วนของจิตใจ เช่น การให้ธรรมะ การให้ความถูกต้องดีงามแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ (3) อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษโกรธตอบ นี่เป็นรูปแบบของการให้ทานในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2552, น. 14-18) กล่าวว่า วิธีสร้างบุญบารมีในพระพุทธศาสนามีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การให้ทาน การถือศีล และการเจริญภาวนา ที่นิยมเรียกกันว่า ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งการให้ทานหรือการทำทานนั้นเป็นการสร้างบุญ และตรัสเอาไว้ว่า แม้วัตถุทานจะบริสุทธิ์ดี เจตนาในการทำทานจะบริสุทธิ์ดี จะทำให้ทานนั้นมีผลมากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับเนืองนิจบุญ การถวายสังฆทาน, ถวายวิหารทาน, ให้ธรรมทาน แม้จะมากถึง 100 ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการให้อภัยทาน แม้จะให้แต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม การให้อภัยทาน ก็คือการไม่ผูกโกรธไม่อาฆาตจองเวร ไม่พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น แม้แต่ศัตรู ซึ่งได้บุญกุศลแรงและสูงมากในฝ่ายทานเพราะเป็นการบำเพ็ญเพียรเพื่อละโทสกิเลส และเป็นการเจริญเมตตาพรหมวิหารธรรม อันเป็นพรหมวิหารข้อหนึ่งในพรหมวิหาร 4 ให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ดี การให้อภัยทาน แม้จะมากเพียงใดแม้จะชนะการให้ทานอื่นๆ ทั้งหมด ผลบุญนั้นก็ยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าฝ่ายศีล เพราะเป็นการบำเพ็ญบารมีคนละขั้นต่างกัน

วัฒนธรรมการให้ในสังคมไทย พบว่า วัฒนธรรมการให้ในสังคมไทยเชิงในปัจจุบัน ยังไม่เข้าใจเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนา ส่วนมากมักเข้าใจว่า การให้ทานคือการถวายทานแก่พระสงฆ์และชอบถวายทานเจาะจงบุคคลเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาการให้ทานที่ควรยกย่องคือให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น เพราะ ทานเป็นธรรมขั้นแรกที่ควรบำเพ็ญ เหมือนอย่างพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ปรารถนาพระสัพพัญญู ก็ต้องบำเพ็ญทานบารมีเป็นข้อแรกก่อน ชาวพุทธในสังคมไทยเมื่อได้ศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกแล้วจะทำให้มีความเข้าใจถูกต้องในการให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้คำสอนเรื่องทานซึมซาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชาวไทย เห็นได้จากนิสัยของคนไทย คือ มักทำบุญสุนทานเป็นประจำ และเป็นการกำจัดกิเลสคือความตระหนี่และความโลภภายในจิตใจให้หมดสิ้นไปอีกด้วย การให้ทานแสดงถึงการมีจิตเมตตา จึงสอดคล้องกับหลักธรรมที่ว่าเมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาอาณนทฺ์ ชวนาภิภู (แสนแป้) (2548, น. ก) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกที่มีต่อสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ชาวพุทธไทยในปัจจุบัน ยังไม่เข้าใจเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนา ส่วนมากมักเข้าใจว่า การให้ทานคือการถวายทานแก่พระสงฆ์และชอบถวายทานเจาะจงบุคคลเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

การให้ทานที่ควรยกย่องคือให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น เพราะทานเป็นธรรมขั้นแรกที่ต้องบำเพ็ญ เหมือนอย่างพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ปรารถนาพระสัพพัญญู ก็ต้องบำเพ็ญทานบารมีเป็นข้อแรกก่อน ต่อมาจึงบำเพ็ญบารมีข้ออื่นๆ ต่อไป พุทธศาสนิกชนชาวไทยเมื่อได้ศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกแล้ว จะทำให้มีความเข้าใจถูกต้องในการให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้คำสอนเรื่องทานซึมซาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทย เห็นได้จากนิสัยของคนไทย คือ มักทำบุญสุนทานเป็นประจำ และเป็นการกำจัดกิเลสคือความตระหนี่และความโลภภายในจิตใจให้หมดสิ้นไปอีกด้วย นับว่าเป็นผลมาจากการศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกนั่นเอง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

วัฒนธรรมการให้ในพระพุทธศาสนา พบว่า คนไทยมีแนวคิดรูปแบบการให้ที่มีจิตใจชอบการเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ช่วยเหลือกันและกันเป็นลักษณะอยู่แล้ว การให้ทานในพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) อามิสทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ และทรัพย์สินเงินทองภายนอก (2) ธรรมทาน หมายถึง การให้ในส่วนของจิตใจ เช่น การให้ธรรมะ การให้ความถูกต้องดีงามแนะนำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ (3) อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษโกรธตอบ นี่เป็นรูปแบบของการให้ทานในสังคมไทยปัจจุบันนี้

วัฒนธรรมการให้ในสังคมไทย พบว่า วัฒนธรรมการให้ในสังคมไทยเชิงในปัจจุบัน ยังไม่เข้าใจเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนา ส่วนมากมักเข้าใจว่า การให้ทานคือการถวายทานแก่พระสงฆ์และชอบถวายทานเจาะจงบุคคลเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาการให้ทานที่ควรยกย่องคือให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น เพราะทานเป็นธรรมขั้นแรกที่ต้องบำเพ็ญ เหมือนอย่างพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ปรารถนาพระสัพพัญญู ก็ต้องบำเพ็ญทานบารมีเป็นข้อแรกก่อน ชาวพุทธในสังคมไทยเมื่อได้ศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกแล้วจะทำให้มีความเข้าใจถูกต้องในการให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้คำสอนเรื่องทานซึมซาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทย เห็นได้จากนิสัยของคนไทย คือ มักทำบุญสุนทานเป็นประจำ และเป็นการกำจัดกิเลสคือความตระหนี่และความโลภภายในจิตใจให้หมดสิ้นไปอีกด้วย การให้ทานแสดงถึงการมีจิตเมตตา จึงสอดคล้องกับหลักธรรมที่ว่าเมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรปรับปรุงเรื่องแนวคิดรูปแบบ และลักษณะการให้เชิงพุทธ ตามแนวพุทธศาสนา วิธีการถวายทาน รูปแบบการให้ทาน ก่อนให้กำลังและหลังจากการให้เป็นแนวเดียวกันกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนชาวพุทธในสังคมไทยในปัจจุบัน
2. ควรให้มีการแนะนำ ปลุกฝังความรู้เกี่ยวกับเรื่องการให้ เช่น การสอน การอบรมให้สังคมไทยได้รู้ถึงความสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมการให้เชิงพุทธ มีผลและอานิสงส์อย่างไร
3. ควรปลุกฝังสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการให้ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน โดยยึดหลักวัฒนธรรมการให้เชิงพุทธที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

2.2 ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมการให้เชิงพุทธ ผู้วิจัยพบว่าสังคมไทยนั้นยังขาดความรู้เกี่ยวกับการให้ ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาจึงควรที่จะมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการให้ ดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

1. ศึกษารูปแบบแนวคิดวัฒนธรรมการให้ทานในพุทธศาสนาเถรวาท กับพุทธศาสนมหายาน มีความแตกต่างกันหรือเหมือนกันในสังคมไทยอย่างไร
2. ศึกษาการให้ทานเชิงพุทธ ในคัมภีร์พุทธศาสนากับคัมภีร์ศาสนาอื่นๆ มีผลกระทบต่อสังคมไทยในปัจจุบันอย่างไร
3. ศึกษาวัฒนธรรมการให้เชิงพุทธในพุทธกาลกับวัฒนธรรมการให้ของชาวพุทธในปัจจุบันเชิงวัตถุทาน ธรรมทาน และอภัยทานมีความแตกต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ วะสี. (2529). *พุทธธรรมกับสังคม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู (แสนแป้). (2548). *การศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกที่มีต่อสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พิน ดอกบัว. (2539). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2555). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2552). *วิธีสร้างบุญบารมี*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- อำไพ หมั่นสิทธิ์. (2553). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.